

biskupa Oty z Bambergu v Pomoří, jak je v rozdílné podobě ztvárnili jeho životopisci v benediktinském klášteře v Michelsbergu.

Jak je patrné již ze stručné rekapitulace obsahu, nesrovnatelně větší pozornosti se ve sborníku dostává narativním pramenům a vyšším společenským skupinám, zejména panovnickým dynastiím. Jiné formy konstruování paměti a jiné útvary středověké společnosti přišly poněkud zkrátka. Výzkum středověké memorie tak má v našem prostředí, přes řadu prací, které mu již – včetně anotované knihy – byly věnovány, stále před sebou řadu neprobádaných cest.

TOMÁŠ BOROVSKÝ

Isabella LAZZARINI, *Communication and Conflict. Italian Diplomacy in the Early Renaissance, 1350–1520*, Oxford University Press, Oxford 2015

326 s., ISBN 978-0-19-872741-5

Italská pozdně středověká či raně renesanční diplomacie patří v poslední době k velmi diskutovaným a dynamicky se rozvíjejícím tématům, o čemž svědčí celá řada monografií, konferencí a sborníků. Už proto je záslužné, že se Isabella Lazzarini, současná přední badatelka na tomto poli, rozhodla předložit odborné veřejnosti své dlouhodobé výzkumy v souhrnné a ucelené podobě a navíc v anglickém jazyce.

Autorka nejprve nastiňuje geografický a chronologický rámec italské diplomacie. Představuje pestré spektrum aktérů, kteří se účastnili diplomatické interakce, a správně upozorňuje na skutečnost, že diplomacie nebyla výsadou pouze několika italských mocností. Svě místo zde měl jak milánský vévoda, tak provinční město či kondotiéři. Historiografie se ve většině případů soustřeďuje na druhou polovinu 15. století, což je dáno bohatstvím dochovaných pramenů, atraktivitou tohoto období a snad také tezí, podle níž právě v této době došlo k vytvoření systému rezidenčních vyslanců, který se měl stát předchůdcem „moderní diplomacie“. Tento model autorka ve stopách Riccarda Fubiniho podrobuje revizi a upozorňuje, že celý proces byl podstatně diferencovanější a lišil se v různých oblastech Itálie (knížectví, republiky). Flexibilní systém diplomatické interakce totiž využíval množství různých forem a rovněž snaha hledat v 15. století počátky moderní diplomacie se dnes již jeví spíše jako anachronismus.

Isabella Lazzarini pracuje s konceptem „dlouhého quattrocenta“, které vymezuje zhruba obdobím let 1350–1520. To umožnilo nahlížet celý proces v delší časové perspektivě, než je tradiční druhá polovina 15. století. Z výkladu je zřejmé, že ve sledované době italská diplomacie zaznamenala značný posun: frekvence i délka diplomatických misí se postupně začala zvětšovat, zatímco z postavy středověkého vyslance-posla s přesně vymezeným mandátem se postupně stává renesanční diplomat-úředník, jehož úkolem bylo především shromažďovat informace, účastnit se diplomatických jednání a reprezentovat stát, který ho vyslal. Tím byla udržována stálá komunikační síť mezi jednotlivými aktéry, v jejímž rámci pak měly být absorbovány případné konflikty.

Autorka založila svůj text především na analýze diplomatické korespondence (*dispacci*), která se tu a tam objevuje již v průběhu trecenta, ale teprve od poloviny století následujícího se stává masovým jevem ve většině italských archivů. Vedle toho ovšem existovala celá řada dalších typů písemností vzniklých v rámci „diplomatické mašinerie“, které jsou zde rovněž představeny. Jádrem knihy pak představují tři rozsáhlejší kapitoly, které analyzují nejruznější aspekty diplomatické praxe a jsou vždy demonstrovány na řadě konkrétních příkladů.

V oddíle *Diplomacy as a Political Action* autorka nejprve ukazuje, jak se informace předposílané vyslanci postupně stávaly „ménou“ diplomacie. Jejich shromažďování, kontrola a často též záměrná manipulace s nimi se staly důležitým mocenským nástrojem renesančních vládců. Následují kapitoly věnované komunikaci a diplomatickému jednání. Zde stojí za zmínku postupný trend koncentrace moci v rukou několika málo osob či režimů (knížata, republiky), což mělo svůj dopad také v diplomacii. Zatímco na počátku „dlouhého quattrocenta“ byl systém diplomatické interakce otevřen téměř každému, na jeho konci se stále více omezuje na několik nejvýznamnějších mocností na Apeninském poloostrově, které však zároveň začínají více komunikovat s mimoitalskými státy.

V další části *Diplomacy as a Practice* Lazzarini představuje diplomatický personál. Na prvním místě to byli oficiálně akreditovaní vyslanci (ať už rezidenční, či *ad hoc*), kteří byli vybíráni podle různého klíče a pravidel – mezi nejdůležitější kritéria patřil urozený původ a stále více také vzdělání a schopnosti. Vedle toho se však příležitostně uplatňovala celá řada neoficiálních agentů, mezi nimiž nechyběli klerici, kupci či informátoři různého postavení, a své místo zde měly i ženy. Autorka dále zkoumá rituály spjaté

s činností vyslanců. Ti se totiž jako zástupci jednotlivých mocností účastnili řady ceremonií, které mimo jiné symbolicky vyjadřovaly hierarchické rozložení moci v Itálii. S tím souvisely i neustálé precedenční spory při nejrůznějších příležitostech. Zajímavá je kapitola, v níž autorka analyzuje roli prostoru v diplomacii. Italští vládcí, ovlivnění humanistickými idejemi, si stále více uvědomovali možnosti reprezentace, které se nabízely v souvislosti s výstavbou nových paláců a staveb. Ty byly pak realizovány také při diplomatických jednáních: zatímco první formální audience zpravidla probíhala v monumentálních prostorech, vlastní rozhovory se pak konaly v soukromých komnatách knížete a pro navození uvolněnější atmosféry mohly být přesunuty např. do lázní či venkovského sídla.

V poslední kapitole *Diplomacy as a Political Language and a Cultural Process* se Lazzarini věnuje písemné a orální kultuře v diplomacii. Jde zde mimo jiné o vztah latiny, tradičního jazyka vzdělanců, který v průběhu quattrocenta dostává vlivem humanismu nový náboj, a italského nářečí (*volgare*), které se postupem doby stalo „sdíleným jazykem“ italské diplomacie a usnadnilo tak intenzivní diplomatickou komunikaci. Odlišnou kapitolu představovaly diplomatické kontakty s aktéry mimo Apeninský poloostrov, kde se uplatnili různí překladatelé. Pozornost autorka věnuje také roli emocí v diplomacii, které se v průběhu 15. století objevují v čím dál barvitější diplomatické korespondenci. Názorný je příklad Lorenza de' Medici, který se ve svých *Lettere* prezentuje jako muž pevně ovládající své „vášně“ (*passioni*), v relacích cizích vyslanců pobývajících ve Florencii však vystupuje jako člověk dávající průchod emocím mnohem více, než by bylo přiměřené jeho postavení. Lorenzo si byl nepochybně velmi dobře vědom účinku emocionálního chování při diplomatických jednáních a záměrně je využíval. Stranou autorčiných úvah nezůstala ani symbolika daru jakožto alternativního komunikačního prostředku v diplomatických vztazích a rozdílný postoj jednotlivých režimů k nim.

Výklad pochopitelně odráží stav současného bádání, které navzdory úctyhodné bibliografii stále vykazuje množství bílých míst. Autorka proto občas spíše naznačuje možný směr, než skutečně analyzuje. Jako jistý nedostatek knihy se snad může jevit její ne zcela přehledná struktura, neboť řada témat se navzájem prolíná či opakuje. To by ale rozhodně nemělo zastřít jinak jednoznačně kladný dojem z této inovativní práce.

Monografie Isabelly Lazzarini představuje významný počín na poli bádání o italské renesanční diplomacii. Není jednoduchou četbou, protože

nenabízí jednoduchá řešení. Namísto schematických modelů a výkladů vyvstává čtenáři před očima obraz renesanční diplomacie „dlouhého Quattrocenta“ jako neobyčejně dynamický, flexibilní a mnohovrstevnatý proces. To je však sotva „chybou“ autorky, ale spíše odrazem historické reality, která se vzpírá zjednodušujícím soudům a generalizacím.

ONDŘEJ SCHMIDT

EDICE A POMOCNÉ VĚDY HISTORICKÉ

Milada SVOBODOVÁ, *Rukopisy ze sbírek Tomáše Antonína Putzlachera, Michaela Schustera a dalších nešlechtických bibliofilů ve fondu pražské lobkowiczské knihovny v Národní knihovně České republiky*, Národní knihovna České republiky, Praha 2012

682 s. ve 2 svazcích, ISBN 978-80-7050-597-7

Dějiny pražské lobkowiczské knihovny jsou nadmíru pestré a zajímavé. Vznikla v samotném závěru 18. století jakožto knihovna hořínsko-mělnické větve rodu knížecích Lobkowiczů, aby se později dostala do pražského sídla rodu a krátce po vzniku samostatného Československa byla odkoupena nově vzniklým státem a převedena do fondů a sbírek tehdejší Univerzity, dnes Národní knihovny. Na své dějinné cestě byl tento knihovní celek rozšiřován jednotlivými akvizicemi z iniciativy různých zástupců lobkowiczského rodu, zároveň však někteří jeho příslušníci vyvíjeli snahu získat uzavřené knihovní celky, které různým způsobem začleňovali do vlastních sbírek. Takto se do lobkowiczského držení dostala větší část knihovny hraběte Josefa Šternberka-Manderscheida, ale také knihovna černínská. Lobkowiczská knihovna tak brzy do svého rámce zakomponovala obrovské knižní bohatství sestávající nejen z inkunábulí a starých tisků, ale v nemalé míře i z rukopisů středověkého původu nebo rukopisů novověkých, zprostředkovávajících však obsahově díla středověká. Lobkowiczové se ale nezaměřovali pouze na rozsáhlé knihovní celky, jejich akviziční činnost se týkala i souborů rozsahem menších, kam náležejí i rukopisy zpřístupněné v anotovaném katalogu. Jedná se o větší či menší části sedmi knihoven, které původně